

G. VRUS-MURTIĆ, *Otok u pejzažu*Z. VUCELIĆ, *Raspelo*

Hrvatske, Zagreb 1985. — L. Dobronić, Biskupski (nadbiskupski) perivoj — Park Ribnjak, u knjizi: Zagrebačka biskupska tvrđa, Zagreb 1988. — B. Šišić, Dubrovački renesansni vrt, nastajanje i oblikovna obilježja, Dubrovnik 1991. — N. Grujić, Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja, Zagreb 1991. — M. Obad Ščitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991. — Isti, Hrvatska parkovna baština, zaštita i obnova, Zagreb 1992. — O. Mariuševski i S. Jurković, Maksimir, Zagreb 1992. — S. Knežević, Zrinjevac 1873—1993, Zagreb 1993. — Maksimir 1974—1994, Zagreb 1994. — I. Gostl, Zagrebački perivoji i promenade, Zagreb 1995. M. O. Š., B. B. O. Š. i R.

VRTOVEC, Stanko, fotograf i grafičar (Maribor, 23. XI. 1947). Studirao na Tehnološkome fakultetu u Zagrebu. Fotografije izlaže od 1970. a grafike od 1982. Odabrane fotografske snimke posebnim postupkom prenosi na grafičku ploču (*Vrtovi*, 1985; *ZOO-serija*, 1986). Radi crteže olovkom ili olovkama u boji u kojima ritmički kadrira fragmente krajolika (*Čudno nebo*, 1985; *Odmor uz urednu parcelu*, 1994). Samostalno izlagao u Zagrebu, Ljubljani, Cadaquesu i Karlovcu. Mapu grafike *Campus Zagrabienensis* (s predgovorom Ž. Čorak) objavio u Zagrebu 1988.

LIT.: D. Grubić, Stanko Vrtovec (katalog), Zagreb 1985. — J. Škunca, Od kamere do grafike (katalog), Zagreb 1986. — V. Bužančić, Stanko Vrtovec (katalog), Karlovac 1994. K. Ma.

VRUS-MURTIĆ, Goranka, slikarica (Velika Gorica, 22. II. 1937). Diplomirala na Akademiji u Zagrebu 1960 (O. Postružnik). Bila je suradnica Majstorske radionice K. Hegedušića 1960—62. Dramatičnim ritmovima linija i zvučnim akordima boja gradi apstraktne prizore (*Razdor zvuka*, 1984). U ciklusu *Zemlja* (1987) boje se stišavaju, a u kompoziciji se naziru dijelovi krajolika i vegetacije. — Samostalno je izlagala u Zagrebu, Splitu, Beogradu, Prištini, Ljubljani, Dubrovniku, Velikoj Gorici, La Spezziji, Gradu, Londonu, Pordenoneu i Puli. Bavi se emajlom, tapiserijom i kostimografijom.

LIT.: K. Prijatelj, Arte croata (katalog), Pordenone 1972. — P. Selem, Goranka Vrus Murtić (katalog), Zagreb 1984. — V. Maleković, P. Selem i G. Pauletto, Goranka Vrus (katalog), Pordenone 1987. — Z. Maković, Goranka Vrus-Murtić (katalog), Zagreb 1995. Ž. Sa.

VUCELIĆ, Zlata, fotografkinja (Požega, 29. III. 1942). Diplomirala na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Osnovni su motivi njezinih fotografija čovjek i predmet u dramatičnome ili lirskom ozračju (ciklusi *Magdica*, *Portreti umjetnika*, *Drugo vrijeme*, *Narodna raspela*, *Međugorje*). Na svakoj je fotografiji vidljiv autorski pristup s originalnim značajkama (*Pjesnikinja Dora Pfanova*, *Slikar Ivo Šebalj*). U portretima psihološki ponire u značaj modela, dok u mrtvim prirodama prevladava sklad tonova i kompozicije (*Drugo vrijeme*). — Samostalno je izlagala u Zagrebu (1974, 1978, 1982, 1983, 1986, 1992), Samoboru (1989), Portugaru (1989) i Dubrovniku (1990).

LIT.: Z. Tišljar, Zlata Vucelić (katalog), Samobor 1989. — Lj. Domić, Uz dokumentaciju o spiritualnom (katalog), Dubrovnik 1990. Ma. B.

VUCO, Miro, kipar (Vojnić kraj Sinja, 11. IX. 1941). Diplomirao 1967. na Akademiji u Zagrebu gdje predaje od 1986. Poslijediplomski studij završio 1969. Bio je suradnik Majstorske radionice A. Augustinčića 1969—71. Jedan je od osnivača grupe »Biafra« (1970—78), u okviru koje produbljuje ekspresionističku poetiku V. Michielija. Prvu je samostalnu izložbu (»Broadway sokak«) priredio u Zagrebu 1973. U njoj dolazi do izražaja radikalno ekspresionističko usmjerenje i humanistički angažman (*Na lancu*, 1973). Njegova je figuracija provokativna i polemička, a nastaje u težnji za prekoračenjem tradicionalnih estetskih normi. U ciklusu *Slikarije* (1978) silovito spaja grafičke i slikarske elemente, a poslije 1980. radi reljefe u poliesteru koji pripadaju figurativnom informelu (*Pobjednici disciplina*, 1981). Socijalno-tendenciozni kontekst vidljiv je i u ciklusu terakota *Lijeve postole i ino* (1987), kao i u njegovim crtežima. — Samostalno je izlagao u Zagrebu, Varaždinu, Čakovcu i Osijeku. Njegove se skulpture i spomenici nalaze na javnim mjestima u Crikvenici, Varaždinu, Zagrebu, Beogradu, Osijeku, Opuzenu i Donjemu Lapcu.

LIT.: I. Šimat Banov, Slučaj Biafra, ŽU, 1980, 29—30. — Z. Rus, Miro Vuco (katalog), Zagreb 1981. — G. Quien, Miro Vuco, ŽU, 1981, 32. — D. Malešević, Miro Vuco (katalog), Zagreb 1987. — Z. Rus, Miro Vuco, u katalogu: Postojanost figurativnog 1950—1987, Zagreb 1987. — V. Bužančić, Miro Vuco — veliki Tin u četrdeset Tinova (katalog), Zagreb 1991. Ž. Sa.

VUČEDOL, arheol. nalazište na desnoj obali Dunava I od Vukovara, po kojemu je ime dobila poznata eneolitička vučedolska kultura. Prostrano, višeslojno prapov. naselje smjestilo se na lesnoj visoravni, na položajima zvanim Vinograd Streim, Kukuružište Streim i Gradac. Uzvišica Gradac, zapravo neka vrsta akropole, bila je umjetno prekopanim jarkom odvojena od ostaloga dijela zaravanka. Lokalitet ima izvanredno važan strateški položaj uz usku kotlinu koja jedina omogućava prilaz Dunavu i kontrolu

susjedne niske obale (Bačka). S druge strane klanca na visokoj dunavskoj terasi također se nalazilo prapov. višeslojno naselje tzv. *Vinograd Karasović*. Prve arheol. nalaze skupila je i predala Arheološkome muzeju u Zagrebu obitelj Streim, vlasnik Vučedola. To je ponukalo J. Brunšmida da 1897. izvede prvo pokusno iskapanje na položaju Gradac. R. R. Schmidt je 1938. istražio čitav Gradac i ustanovio na njemu stratigrafski slijed: starčevačka kultura (neolitik), badenska kultura, vučedolska kultura (eneolitik). U gornjim je slojevima otkrio i tragove kultura iz bronzanoga doba, mlađega željeznog doba i sr. vijeka. Osobito su zanimljiva bila dva građevna sloja badenske i dva sloja vučedolske kulture, svaki s dvije apsidne građevine i dvije građevine tipa megarona. Naknadnim istraživanjima i pregledom građe uočena je i treća eneolitička kultura — kostolačka kultura. Pokusna istraživanja na Vučedolu provedena su 1966, 1967. i 1981, a od 1984. započinje sustavno istraživanje čitava lokaliteta. Na položajima *Vinograd Streim* i *Kukuruzište Streim* bilo je smješteno podgrađe gdje je živjela većina stanovništva, dok je akropola na Gradcu sa svojim izvanrednim građevinama bila upravno i sakralno središte naselja. Lok. je bio nastanjen u dugome vremenskom razdoblju, počevši od neolitika (starčevačka kultura, sopotska kultura) kroz čitav eneolitik (lasinjska kultura, badenska kultura, kostolačka kultura), no najveći procvat doživio je krajem eneolitika u vučedolskoj kulturi. Tragovi naselja iz toga doba osobito su dobro uočljivi. Nizovi nadzemnih stambenih zgrada smješteni su prstenasto uz sam rub visoravni. Unutar kuća i između njih nalaze se mnogobrojne cilindrične jame koje su služile kao ostave, a katkad i kao grobovi ritualno žrtvovanih životinja. U jamama unutar naselja pokapani su i mrtvi žitelji Vučedola. Bogatom opremom (21 čitava keramička posuda i 30 obredno razbijenih) ističe se grob bračnoga para, otkopan 1938. na Gradcu. Tragovi u gornjim slojevima pokazuju da se život na Vučedolu nastavio i u rano bronzano doba (vinkovačka kultura) te u vrijeme kulture Belegiš II. kasnoga bronzanog doba. Izvan areala prapov. naselja bilo je i drugih arheol. nalaza, npr. skeletni grob iz vremena starijega željeznog doba, u kojemu su nađeni željezna koplja, nož i sjekira.

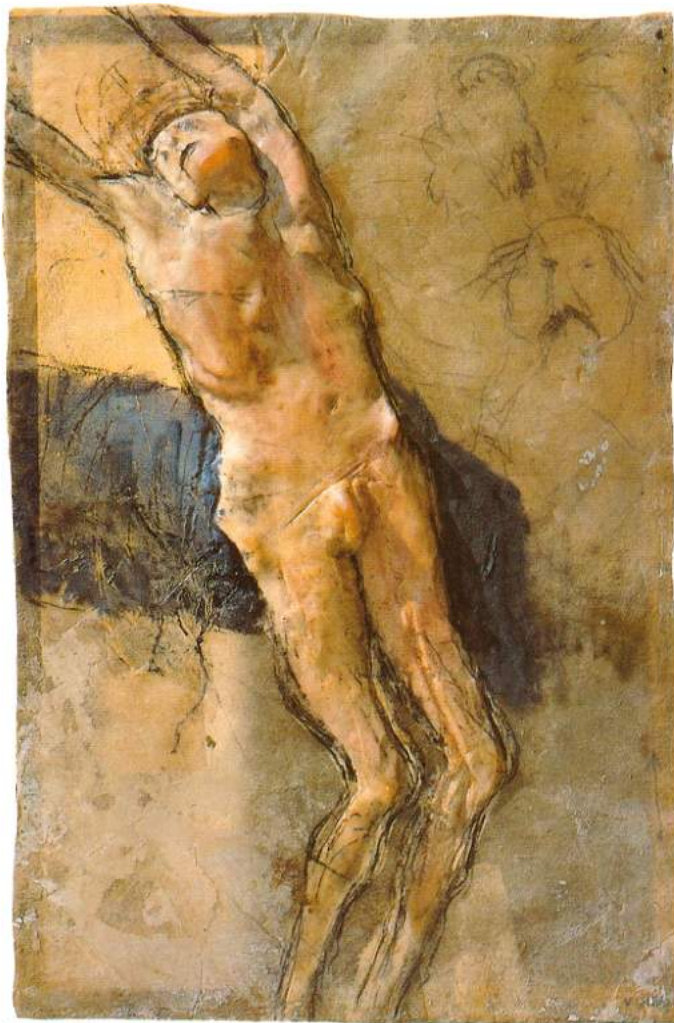
V. je nezaobilazan i neobično važan lok. za proučavanje i spoznavanje badenske i vučedolske kulture u cjelini te osobito u kronološkome vrednovanju obiju kultura.

Iskopine vučedolskoga nalazišta (konzervirane i namijenjene prezentaciji) teško su uništene ratnim razaranjima u agresiji na Hrvatsku 1991, a prikupljeni arheol. predmeti odneseni su u Srbiju.

LIT.: M. Hoernes, Mitteilungen der prähistorischen Kommission, Wien 1901. — V. Hoffiller, Corpus vasorum antiquorum, Yougoslaviae, I, Paris 1934. — R. R. Schmidt, Die Burg Vučedol, Zagreb 1945. — Vučedol — treće tisućljeće p.n.e. (katalog), Zagreb 1988. — Vukovar — vjekovni hrvatski grad na Dunavu, Koprivnica 1993. T. T. G.

VUČEDOLSKA KULTURA, eneolitička kultura (treće tisućljeće pr. Kr.) nazvana prema lokalitetu Vučedolu na Dunavu kraj Vukovara. U literaturi je poznata i pod imenima *istočnoalpske sojeničarske kulture* (M. Hoernes), *slavonske kulture* (G. Childe) ili *Vučedol–Zók kulture*. Ishodišno joj je područje I Slavonija i Srijem (Vučedol, Vinkovci, Sarvaš, Gomolava, Belegiš, Mitrovac), no tijekom klasične i kasne faze razvoja proširila se na sjever preko Mađarske (Zók), Donje Austrije i Gradišća (Wien XXII–Aspern, Wien–XIII–Gemeindeberg, St. Andrä a.d. Traisen, Deutschkreuz) i Slovačke (Nitra, Čaka) sve do Praga (Praha VIII–Bohince), na zapad u središnju Hrvatsku (Apatovac, Veliko Trojstvo, Mikleuška, Rudine) i istočnoalpski prostor (Ljubljansko barje), na jug u Bosnu (Hrustovača, Zecovi, Debelo brdo) te na istok preko Šumadije i S Srbije (Đurđevačka glavica, Jasik) sve do Rumunjskog Banata (Moldava Veche). Pojam vučedolske kulture danas obuhvaća tri vremenska horizonta: horizont pretklasične i klasične vučedolske kulture, horizont kasne vučedolske kulture i njezinih regionalnih tipova (slavonsko-srijemski, zapadnobosanski, južnobosanski, slovenski, šumadijski, Makó i Nyírség), te horizont postvučedolskih pojava koje pripadaju već ranom bronzanom dobu (ljubljska kultura sa slovenskim i jadranskim tipom).

Nosioci rane i klasične vučedolske kulture svoja su naselja smještali na visokim lesnim terasama uz rijeke ili na obroncima brda. Većina je bila utvrđena dotjerivanjem strmih padina, palisadama ili vodenim opkopima. U kasnoj fazi prevladavaju gradinska ili sojenička naselja, a povremeno se rabe i špilje. Stambeni objekti su četverkutne nadzemne kuće od kolaca i šiblja oblijepljene ilovačom, opremljene ognjištem i

M. VUCO, *Pobjednici disciplina*, detalj triptiha

malim kućnim žrtvenicima te posebnim jamama, odn. podrumima za spremanje i čuvanje zaliha.

Posebno obilježje vučedolskoj kulturi daje bogata i raznovrsna keramika. Posude se odlikuje izvrsnom kvalitetom, sjajnom crnom površinom i osebujnim stilom ukrašavanja koji počiva na tehnikama urezivanja, duboreza i rovačenja, upotpunjenim bijelom, žutom ili crvenom inkrustacijom. Ornamenti su najčešće komponirani arhit. po zonama ili metopama, a u njihovu izboru izražena je sklonost prema geometrizaciji. Među oblicima se ističu raznovrsne bikonične zdjele, amfore s uskim cilindričnim vratom, trbušasti vrčevi s ručkom, kupe na niskoj nozi, zdjelice na četiri nožice, jajoliki lonci i niz specifičnih oblika poput posude u obliku golubice, trodijelnih boca, posuda u obliku kupolaste peći. Figuralna plastika nije posebno bogata, ali je pažljivo i izražajno oblikovana. Ističu se

VUČEDOL, keramička posuda. Zagreb, Arheološki muzej